పద్మాక్షి

శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

౧

భారద్వాశ్రమమున నుండు విద్యార్థు లందఱిలో ప్రద్యుమ్నుఁడే మిగుల తెలివి కలవాఁడును, మిగుల దరిద్రుఁడును.

ప్రద్యుమ్నుని తండ్రి ప్రమోదుఁడు మహాతపస్వి. అతఁడు తపస్సుచేయని క్షేత్రమే లేదు. అతఁడు భారద్వాజాశ్రమమునఁ బన్రెండేండ్లు తపస్సుచేసి వచ్చినపిదప కలుగఁబట్టి ప్రద్యుమ్నుఁ డింత మేధావియైనాఁ డని విద్యార్థులు వివిధవిధముల చెప్పికొందురు.

కాసంత కటికనేలయేని లేకపోవుటయే ఆయింట ఆఁడువారివద్దనుండియు అంబుభక్షణ, పర్ణభక్షణ పూర్వమగు తపస్సుచేయుటకు హేతువని తీవ్రవిమర్శకులు వాదించినను, కొంత ఆఁకటితపస్సుక్రింద విలియాపడినను, కొంత యథార్థము కాకపోదని పలువురనుకొందురు. వారిశరీరములు చూచుచో అంతయు యథార్థమేయని యందఱును ఒప్పుకొందురు.

ప్రమోదునకిపు డేనుబదియేండ్లు. అతని భార్య ఆమోద కఱువదేండ్లు. ఆదంపతు లిపుడు భూప్రదక్షిణమునకు బయలుదేఱుఁ దలఁచుచున్నారు. అట్టి ప్రదక్షిణములు ఇదివఱకు రెండుమాఱులు అయినవి.

ప్రమోదునిలో పర్వతపు పవిత్రత, మఱ్ఱిచెట్టు రాచఱికము, ఉదయసూర్యుని తేజమును కలవు. దుర్వాసుని కోపము వీనికన్నిటికి మకుటముగా కలదు.

ప్రమోదునియందలి కోపము తీసివైచి యశోదాప్రేమ కలిపినచో నామోద యగును.

ప్రద్యుమ్నునకు విద్యాదీక్ష అయిపోయినది. అనఁగా వివాహమునకు పట్టా పుట్టినదన్నమాట. అతఁడు స్వగృహోన్ముఖుఁ డాయెను.

గురుకులమునుండి గృహోన్ముఖుఁడగు విద్యార్థి యానందమునకు మేరలేదు. అతఁడు తనకుటీరమున స్వర్గసుఖ మనుభవించును. జీవన్ముక్తునివలె సంచరించును.

మునిపల్లెలో ఆత్మారామునియిల్లు అతిథులకోసమే కట్టఁబడినదని అంద ఱనుకొందురు. అతనికూఁతు పద్మాక్షికి అతిథుల కర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చుటతోడనే దినమంతయు సరి

పోవుచుండును. ప్రద్యుమ్నుఁ డాయూర నాఁగి వారిముంగిటికి వెళ్లువఱకు పద్మాక్షి పాద్య మిచ్చుట కెదురుగా వచ్చెను. పద్మా

క్షిని జూడ ప్రద్యుమ్ననకు రెండుకనులును చాలలేదు. తన యిచ్చినపాద్యము గ్రహింపక నిలువఁబడియున్న ప్రద్యుమ్నుఁడు పద్మాక్షికి కానఁబడుట లేదా? పద్మాక్షియు అతని వీక్షిం చుచున్నదా?

తార్కికులు గాలి, ఆకాశము మొదలగు వానిని అమూర్తద్రవ్యములుగా పరిగణించిరి. పద్మాక్షిమతమున జగత్తంతయు అమూర్తమే. అద్వైతులుగూడ ఈశ్వరునకు రూపమున్న దని అంగీకరింతురు కాని పద్మాక్షి అంగీకరింప దు. ఆమె పుట్టుగ్రుడ్డి.

పద్మాక్షి చూచుచున్నదో లేదో కాని ప్రద్యుమ్నుఁడు గ్రుడ్డివానివలె లోక మూర యకున్నాఁడు. పద్మాక్షి మెలమెల్లగా లోని కేఁగెను. ప్రద్యుమ్నుని కపుడు కనులు వచ్చెను. అవి యపుడు అతని హృద యమునుండి అననుభూతపూర్వ మగు నొక తన్మయతను తోడుకొనివచ్చెను. అతనిమనస్సు చిగిరించెనో, లోపించె నోకాని అది యొకసుఖము, ఒక ఆవే దన, ఒక కాంక్ష, ఒక లబ్ధి, ఒక జన్మాం తరసంబంధము, ఒక అధునాతన ఘటన, ఒక లోపపూరణము, ఒక లోపము.

ఆత్మారాముఁ డగ్నిహోత్రగృ హమునుండి వచ్చి, ప్రద్యుమ్ను నాద రించి, యతని కులగోత్రాదులు ప్ర శ్నించి సమాధానము పడసెను. తన కుమారుఁడు శశిచే లోఁగడ పలు మాఱులు భోజన సమయములందు గురుకులమునందలి మేధావులలో అతి మేధావి యని ప్రశంసింపఁబడువాఁడు ఇతఁడే యని గ్రహించి, 'నీ నామధేయము ప్రద్యుమ్నుఁడు కాదా?' అని ప్రశ్నింపఁగా లోనియక్కజమును వెలువరింపక ప్రద్యుమ్నుఁ డగు ననెను.

ఇంటిలోనుండి శశి వచ్చెను. ప్రద్యుమ్నుఁ డతనిఁ జూచి 'మీ రెపుడు వచ్చితిరి?' అనెను. 'ఇదియే మాయూరు. మాయిల్లిదే' అని శశి తెల్పెను. 'ఏమీ! తన్నిన పరుపుపైఁబడినటులు నేను సరిగా మీయూరే, విశేషించి మీయిం టికే వచ్చితినే!' అని ప్రద్యుమ్నుఁడు పలికెను. 'మా యదృష్ట'మని శశి పలుకుచు 'దొడ్డిలో దిగుడుబావి యున్నది. ఇంక స్నానముచేయుఁ'

డని పండులు కోసికొని రా తోఁటలోని కేఁగెను. ప్రద్యుమ్ననకు దొడ్డిలోనికి దారి చూపి ఆత్మారాముఁడు అగ్నిహోత్రగృహములోని కేఁగెను.

ప్రద్యుమ్నుఁడు తరుంతావితానపరివేష్టితమగు నా గృహోద్యానమున దిగుడు బావి కడ నిలుచుండి యింటిదెసఁ జూచుచుండెను.

ఓ ప్రథమప్రేమమా! నీవు ధన్యమవు! నీయందలి తన్మయత, శూన్యత - ఆవేదన, సుఖము-ఆశ, నైరాశ్యము లోనగు జంటలు గొలుసులవలె నెట్లు కలిసియుండునో పిదప నెవఁడెఱుఁగును? ఆ ప్రథమాగ్నివలననే పదంటి వలపువత్తులన్నియు వెలిఁగింపఁబడుచున్నవి. నీవు ఆవేశించిన పిదపనే పురుషుఁడు పురుషుఁడు, ఆఁడుది ఆఁడుది. పిదప నిన్నందఱు స్మరించుకొందురుగాని నీవు గోచరింపవు. పూవెన్ని మాఱులయినను పూచుఁగాక! ఒకటే తావి. నీ తొలిపూఁదావికి పదపటి పూల తావికిని పోల్కియా?

ప్రద్యుమ్నున కాత్మారాముని యిల్లాలు ధాత్రి చేసిన గౌరవము అత్తగారుకూడ చేయఁజాలదు. ఆమె యతని విస్తరిలో నేతిగిన్నె జాఱ విడిచెను. శశి తెచ్చినపండ్లు పడఁద్రోసెను. ఇక్షురసము పోసెను. అతఁడును అల్లునివలెనే అన్నింటిని కొంచెము కొంచెము రుచి చూచి మొక్కవ మొక్కవ పరిహరించెను.

శశి ప్రద్యుమ్ననకు పడుకొన శయ్య వైచెను. ఆశయ్యపై నతఁడు మేలుకనియే కలవరించుచుండెను.

గృహోద్యానమున రసాలముక్రింద కూరుచుండి పద్మాక్షి-'ఓ సూర్యభగవానుఁడా! నిన్నుపాసించు నాకు నీకిరణ మొకటిమాత్ర

మిమ్ము. ఒక్కసారి ప్రద్యుమ్నుని తిలకించి నీకిరణమును మఱల నీ కిత్తును' అని మనస్సునం దనుకొనుచుండెను. ఒకానొక తేజోదేవత తనహస్తమెత్తి 'ఇచ్చెదను లెమ్ము, ఇచ్చెదను లెమ్ము' అని పలికినట్లు ఆమె వినెను. పద్మాక్షి అచటినుండి మఱి కదలలేదు.

ప్రద్యుమ్నుఁ డచటినుండి ఒక అనిష్ట ప్రయాణము చేయవలసివచ్చెను. అతఁడు తన కొల్లాయను, అంతరీయమును, ఉత్తరీయమును,

ఒక పుస్తకమును మూటకట్టుటకు అంతము కానరాలేదు. తుదకు పుస్తకము క్రిందమఱచి మూట సమాప్తిచేసెను.

౨

అతఁడుదకము తెచ్చికొన దిగుడుబావికి వెళ్లెను. గృహాంతర్భాగమున కేఁగి ధాత్రికడ సెలవందెను. ఆత్మారామునితో 'పోయివచ్చెదను' అని మనవి చేసెను. అతఁడాగృహమంతయు వెదకి వెదకి శూన్యమునే గ్రహించి వెలుపటికి వచ్చెను. శశికూడ నడచుచుండెను. పదడుగులు వేసిన పిదప 'శశీ! పుస్తక మచట మఱచితిని' అనఁగా శశి యింటిలోనికేఁగెను. ప్రద్యుమ్నుఁడాగృహారామము నంతయుఁ బరీక్షించుచుండఁగా ఎట్టెదుటనే రసాలము క్రింద తననే నిశితముగా నిరీక్షించు పద్మాక్షిని కనుఁగొనెను.

పద్మాక్షియొక్క దిదృక్షాసమాధి నిరవలంబ మాయెను. ఆమె కనులఁ జీల్చుకొని లోపలినుండి యొకజ్యోతి యుదయించెను. ఆజ్యోతిలో తజ్జ్యోతీరూపుఁడగు ప్రద్యుమ్నుని ఆమె కనుఁగొనెను. ఆమె కొక సర్వాంగీణమగు ఆనంద ముదయించెను. అపుడామెలోనుండి వేలకొలఁది రతీదేవతలు జనియించుచున్నటు లుండెను.

శశి 'ఇదిగో పుస్తకము!' అనుచు వచ్చి ముందు దారి తీయఁగా వెనుక వెనుక చూచికొనుచు ప్రద్యుమ్నుఁడు పోవుచుండెను. కొంతవడికి "శశీ! 'అవనాంతా దోదకాంతాత్' అని రెండును అయినవి. ఇఁక నీ వుండుము" అనెను. శశి చాల ఉపచారవాక్యములు చెప్పి వెను దిరిగెను. ప్రద్యుమ్నుని శరీరము ముందఱికిని మనస్సు వెనుకకును ఒకతూరియే ప్రయాణము చేయుచుండెను.

3

'మా ప్రద్యుమ్నునకు మీ పద్మాక్షి నీయ వలసిన'దని కోరుటకుఁగాను అన్వేషించు బ్రాహ్మణు లాత్మారామునిగృహము చేరుట కెన్నాళ్లో పట్టలేదు.

ఆత్మారాముఁ డామాట వినినతోడనే ముఖమును చిట్లించుకొని పిదప అంగీకారము తెలిపెను. పాపము! పద్మాక్షి గ్రుడ్డిదని యాతఁడెఱిఁగియుండఁడని ధాత్రి మనస్సునందు మిగుల ఆవేదన నొందెను.

ప్రద్యుమ్నుఁ డంపిన బ్రాహ్మణులు పద్మాక్షిసౌందర్యము ప్రద్యుమ్నునకు తగినదని సంతసించిరి. సౌందర్యము స్త్రీయందే పర్యవసన్న మైనయెడల అది పద్మాక్షియందే యని వారు నిర్ధారించుకొనిరి.

పద్మాక్షి పదచలనముచేసి యెఱుఁగదు. ఆమె కిల్లే జగత్తు. ఇంట నీఁగ వాలుచో నామెకు వినఁబడును కుటీరముపై తాటియాకులలో ఏమాత్రము చప్పుడైనను దానికి కారణము కణుఁదురీఁగయో, ఉడుతయో, నలికండ్లపామో ఆమె చెప్పివైచును. ఇపుడింట కొన్ని క్రొత్తపాదములు నడుచుట మాత్రమే కాక వారేల వచ్చిరోకూడ ఆమెకు తెలియును.

పద్మాక్షికను రెప్పలు మూతలువడి యుండవు. గ్రుడ్లు కాయలు కాయలేదు. ఆమె నియతముగ నిమీలనోన్మీలనతాళమును వేయుచుండును. కాని భోజనానంతరమున ఆబ్రాహ్మణులు ప్రద్యుమ్నుగుఱించి ఆత్మారామునితో చేయు ప్రసంగమును వినుచున్నపుడు పద్మాక్షిని చూచి నిజముగా గ్రుడ్డిదని చెప్పివేయవచ్చును. ఏలనఁగా ఆమెకనులు ప్రశాంతప్రాయములై చెవులలోనికి ముకుళించుకొని పోయినవి.

ఆత్మారాముఁడు వచ్చిన బ్రాహ్మణుల సత్కరించి వెంటఁబెట్టుకొని తోఁటలు,దొడ్లు, గిరులు, గహ్వరములు,పల్లెలు,డొంకలు లోనగు ఆయూరిసౌందర్యమంతయుఁ జూపించెను. అద్దాన వారికి గ్రామమున మఱి యెవ్వరితోడను మాటలాడ వీలు చిక్కలేదు.

రాత్రి భోజనమగు పిదప ఆత్మారాముని రక్తబంధువులు నలువురును అరుదెంచిరి. తాంబూలములు పుచ్చుకొనిరి. లగ్నము నిర్ణయించిరి. తెలవారుజామున నే లేచి బ్రాహ్మణులు వెళ్లిపోయిరి.

ఈవివాహ మెట్లు తుద నెగ్గునాయని యాత్మారాముఁ డావేదనపడఁ జొచ్చెను. ధాత్రికి గుండెలలో గుబులెత్తెను. శశవిషాణప్రాయముగా నున్నది శశికి.

పంచభూతముల గుణములలో నుండు సౌందర్యముతక్క వాని రూపసౌందర్య మెఱుఁగని పద్మాక్షి యిపుడు వారినీ వారినీ 'భూమి యెట్లుండును? రూపము పొడుగా,పొట్టియా' అని యడుగుచుండెను. లోఁగడ భగవానునకు రూపము లేదనునామె యిపుడు రూప ముండును అని యనుచున్నది. గ్రుడ్డితనమునకు సౌందర్యము లేదన్నచో వివదించు నామె కిపుడదియు కొంచెము కొంచెము నచ్చినది.

దైన్యముతో తనకడకు వచ్చిన తల్లిని జూచి పద్మాక్షి—"అమ్మా! తీరవచ్చిన పెండ్లికొడుకు 'పెండ్లికొమార్తె గ్రుడ్డి' దని చెప్పక పోయితి రేమని అల్లరిచేసి లేచిపోవునేమో! పెండ్లి కాకున్న నేమాయె? ఈ యవమానము మీ రేల తెచ్చికొనవలయును? లోఁగడ తెలుపకున్నను ఇపుడేని వార్త నంపుఁ"డని ముదలకించెను.

ఆత్మారాముని కనులవెంట రెండు బాష్పబిందువు లురిలెను. కొంతవడి కతఁడు 'అమ్మా! అతఁడే నిన్ను కోరుకొనెను. పెండ్లికి వత్తుమని వారే చెప్పిపోయిరి. మన దేమి లోటు? ఆరెండునిమిషములు నీ వూరకుండుము' అనియెను.

౪

శశి తన రెండుచేతులతో పెండ్లి ప్రయత్నమంతయు కావించెను. తనశిష్యులు సమిత్తులఁ దెచ్చిరి; నీవారము లెండఁబోసిరి; తోఁటలో కూరగాయలు, పండ్లు సిద్ధపఱిచిరి.

తనకు తప్పక ప్రద్యుమ్నుఁడే భర్త కాఁగలఁ డనువిశ్వాసమే వేయికన్నులుగా పద్మాక్షి తనలోఁ దా నానందించుకొనుచుండెను. ప్రద్యుమ్నునివలన నే తనకు కనులు వచ్చునని యామె యేకసంకల్పము. కాని తాను గ్రుడ్డి

దని యతనికి తెలుపకుండుట తీఱని లోపమని యామె నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె తండ్రిని బిలిచి చెప్పెనుగాని యతఁడు వెనుకటియటులే చాఁచివైచెను.

తన యంగవైకల్యము తలిదండ్రుల గుణములకుఁగూడ వైకల్య మాపాదించిన దని యామె గ్రహించినపు డామెమనస్సు ఉస్సురనిపోయెను. తలిదండ్రులకు తాను బరు వని తెలిసెను. 'ఓ పరిత్యాగమా! నీవే నాకు తల్లివి, తండ్రివి. నేను నీ చిన్నారి పొన్నారి బిడ్డను' అని దుఃఖించుచుండఁగా వీథిలో వేద పారాయణము వినఁబట్టెను.

ఆ వేదపారాయణము చేయువారు ప్రమోదుని శిష్యులు. వారుకాక పెండ్లివారు నలువురు: ఆమోదా ప్రమోద ప్రద్యుమ్నులు; నాలవవాఁడు పురోహితుఁడు.

లగ్న మాసన్నమాయెను. వధూవరులు మంగళస్నానము చేసిరి. వేదిక యలంకరింపఁబడెను. ముత్తైదువలు పూచిన తంగేడులవలె వేదిచుట్టు నిలువఁబడియుండిరి. గణాధిపతిపూజ యాయెను. కొంతవడికి వరునికడకు గంపలో వధువు తీసికొనిరాఁబడెను. ఆమెకనులు పద్మములవలె వికసించియుండెను.

ఆమె లేచి నిలువఁబడి ప్రద్యుమ్నునకు నమస్కరించి—"దేవా! నా విన్నప మాలింపవలయు. మీరు లోఁగడ తెలిసికొని యుండరు. నేను గ్రుడ్డిదానను; పుట్టుగ్రుడ్డిదానను; ప్రకృతియంత గ్రుడ్డిదానను. కాని దేవరయే నాకన్ను." అనెను.